

Economie: waardenvrij of normloos?

Op dezelfde wijze als het geschiedde in de dagen van Lot: zij aten, zij dronken, zij kochten, zij verkochten, zij plantten, zij bouwden. Maar op de dag, waarop Lot uit Sodom ging, regende vuur en zwavel van de hemel en verdelgde hen allen. (Luc. 17:28,29)



Inleiding

Eén generatie geleden werd op MULO en HBS handelsrekenen en boekhouden geleerd; praktische vakken die ook nuttig waren in de dagelijkse huishouding.

Nu krijgt de jeugd in de basisvorming economie, bedoeld als wereldoriënterend vak.

Economen zijn overwegend van mening dat economie zich waardenvrij bezig houdt met de verbanden tussen economische verschijnselen en dat een uitspraak over het goed of verkeerd zijn van de economische handelingen op het terrein van de ethiek ligt.

Bijbel en Onderwijs wil de aandacht vestigen op de samenhang die bestaat tussen wat er op de scholen geleerd wordt over economie en de 'waarden en normen' die leerlingen zich gedurende de puberteit eigen maken.

Economie is een van de manieren om tegen de maatschappij aan te kijken. Wanneer men daarbij niet aangeeft vanuit welk standpunt men kijkt, geeft men de leerlingen de indruk dat er slechts één wijze van benaderen is en dat die benadering ook goed is. Bewust of niet bewust, worden op deze wijze tijdens economielessen normen van denken en handelen aangeleerd. De vraag is nu of de richtlijnen die de jeugd krijgt in overeenstemming zijn met de Bijbel.

B&O stelt dat bij de economielessen niet alleen gericht moeten zijn op verplichte leerstof, maar dat daarbij ook ter sprake dient te komen hoe de mens zou moeten handelen volgens de bijbelse richtlijnen. Met een variant op een bekende uitspraak: "Alles is economie, maar economie is niet alles." Dit artikel wil een handreiking zijn voor ouders om met hun tieners in gesprek te komen over datgene wat ze bij de economielessen leren.

Is economie waardenvrij?

In de economie wordt een rekenmodel voor het menselijk handelen gehanteerd. Dat is een ander soort wetenschap dan de natuurwetenschap. De natuurwetenschap ontdekt wetmatigheden die als onwrikbaar vastliggende 'wetten' blijken te gelden. Mensen handelen niet

volgens vastliggende wetten, maar zijn vrij om te kiezen en het menselijk gedrag hangt dan ook af van hoe de mens zich wenst te gedragen.

Het vak economie houdt zich bezig met de vraag hoe economische beslissingen tot stand komen, namelijk door de vraag naar goederen (en diensten) te projecteren op het aanbod ervan. Beide partijen, de vragers en de aanbieders, streven naar een maximale bevrediging van hun behoeften. Wanneer er veel vraag is naar een bestaand product met een gering aanbod, zal de prijs ervan hoog zijn. Dit zal tot gevolg hebben dat het aanbod ervan wordt vergroot, waardoor de prijs zal dalen zodat meer mensen deze goederen kunnen aanschaffen. Al deze functies van kopen en verkopen, produceren en verdelen, zijn economische handelingen. Door te budgetteren leert iedereen zijn behoeften op een rijtje te zetten en aldus zijn prioriteiten te bepalen met het oog op een maximale bevrediging van zijn behoeften.

Almaar meer is nooit genoeg, maar genoeg is meer dan veel.

Tot zover is economie eigenlijk een rekenmodel dat waarde vrij is. Dat model geldt net zo goed voor mensen voor wie het leven bestaat uit het onbepaald najagen van behoeften of zelfs begeerten als voor christenen die zich bewust zijn van bijbels rentmeesterschap. Maar dat is niet alles. *Hoe* economische beslissingen genomen worden, hangt nauw samen met de wijze waarop men kijkt naar het *waarom* van de handeling.

Vooraf bij het vak economie blijkt het grote verschil dat er bestaat tussen de richtlijnen van de Bijbel en de basis van het wereldse systeem, te weten: de begeerte. *Want al wat in de wereld is: de begeerte des vlezes, de begeerte der ogen en een hovaardig leven is niet uit de Vader, maar uit de wereld. (1Joh.2:16)*

Het economisch model van een volkomen vrije markt is wel goed als rekenmodel, om begrip te krijgen voor de factoren die het nemen van economische beslissingen bepalen. Maar in de praktijk blijkt het allemaal niet zo te kloppen. Enkele voorbeelden.

- Nog maar kort geleden (en soms ook nu nog) golden lucht en water en natuur als 'vrije goederen', die men zomaar onbepaald, zonder prijs kon gebruiken.
- Veel mensen hebben (bijna) niets te besteden en 'daarom' spelen ze bij de economie niet mee
- door reclame worden behoeften bewust gemaakt en de vraag naar een product opgevoerd waarop men veel kan verdienen.

De schadelijke gevolgen voor milieu en de uitbuiting van de ontwikkelingslanden wordt wel gesignaleerd, maar er wordt in de reguliere schoolboeken niet gewezen op de wortel van het kwaad die de Bijbel aanwijst en het gevolg daarvan: verslaving.

In het klein en op wereldschaal is dan ook de volgende negatieve kringloop te zien: behoeften → worden door reclame opgezweept tot begeerte → verslaving → nog groter behoefte enz.

Dat deze vicieuze cirkel leidt tot machtsophoping bij de sterke en uitbuiting van de zwakere kan ieder zien in kinderarbeid, porno industrie en aantasting van het milieu.

In de economie kan wel gewerkt worden met een rekenmodel van vraag en aanbod, maar als de leerlingen daarbij niet gewezen wordt op het Bijbel oordeel over dit wereldsysteem en de verantwoording die elk mens als rentmeester zal moeten afleggen, schiet men ernstig te kort.

<i>Uitgangspunt bij economie</i>	<i>Bijbels oordeel</i>
De mens heeft onbegrensde behoefte.	Taakgericht en verantwoord besteden <i>Laat uw wijze van doen onbaatzuchtig zijn, wees tevreden met wat gij hebt. (Hebr.13:5)</i> <i>Onderhoud en onderdak is ons genoeg (1Tim.6:8)</i>
Door reclame wordt deze behoefte opgezweept tot onbegrensde begeerte.	Tegen deze begeerte wordt gewaarschuwd: <i>Gij zult niet begeren (Ex.20:17)</i> <i>Al wat in de wereld is: de begeerte des vleses, de begeerte der ogen en een hovaardig leven, is niet uit de Vader, maar uit de wereld. (1Joh.2:16)</i>

De nieuwe economie

Het is nuttig om ook kort aandacht te schenken aan de informatie communicatie technologie, want er zijn een aantal bijzonder aspecten aan de ICT.

'Normale' productiemiddelen slijten en benzinetanks worden leeggereden, Maar de waarde van informatie stijgt naarmate meer mensen er gebruik van maken; de informatietank wordt bij wijze van spreken steeds voller.

'Normaal' geldt ook dat de productiekosten per stuk geleidelijk dalen naarmate er meer van geproduceerd worden. Bij ICT kost het eerste exemplaar bijna alles, en al de overigen bijna niets.

Tenslotte lijkt informatie op een virus: het verspreidt zichzelf en geeft mogelijkheid tot een onpersoonlijke macht waarbij niemand zich meer verantwoordelijk voelt.

Door de huidige informatietechnologie is in economisch opzicht een heel nieuwe situatie ontstaan:

- er is geen schaarste meer aan goederen: er is overvloed, het aanbod is onbeperkt;
- er is geen schaarste aan middelen: de productiekosten zijn gering.

Dat betekent een enorme verleiding om illegaal te kopiëren en verslavend materiaal te vervaardigen zoals porno en computerspelen.

De wortel van alle kwaad.

De apostel Paulus waarschuwt: *De wortel van alle kwaad is de geldzucht (1Tim.6:10).*

Geld vertegenwoordigt wereldse macht en wordt door de Here Jezus gepersonifieerd als "Mammon" en Hij waarschuwt: *"gij kunt niet God dienen en Mammon". (Luk. 16:10-13)*

Deze waarschuwing toont de ernst van het doorgeven van christelijke normen bij het vak economie.

De overste van deze wereld is de duivel en hij oefent zijn macht uit door middel van het geld waarmee alles verantwoord wordt. (Joh.14:30; Pred.10:19)

Deze macht zal zo groot worden dat alleen mensen van wie het denken en handelen getekend zijn door deze mammon kunnen overleven. (Openb.13:16)



Hoe kunnen we christelijke normen bewaren ?

Mozes drukte de Israëlieten op het hart: *"Wat ik u heden gebied, zal in uw hart zijn, gij zult het uw kinderen inprenten en*

daarover spreken, opdat het u wèl ga" (Deut.6:6).

De "tien geboden" van God zijn ons gegeven opdat het ons wel zal gaan. Het zijn als het ware borden om ons te waarschuwen voor de geestelijke machten die ons omringen. Wanneer we deze waarschuwingen negeren worden we gegrepen door deze boze geesten en worden we er een slaaf van.



Elke mens die oprecht probeert de geboden op te volgen komt tot de ontdekking dat het niet lukt. We ontdekken dat er een macht in ons is, die ons belemmert de goede norm op te volgen. Maar we kunnen vrij worden: *Gode zij dank door Jezus Christus, onze Here (Rom. 7:25)*. Wanneer we onze zwakheid erkennen en accepteren dat Jezus Christus daarvoor de straf gedragen heeft komt Hij met zijn Heilige Geest in ons en zijn we in staat aan de verzoeking weerstand te bieden.

De kennis van Christus doet ons ontkomen aan het verderf dat door de begeerte in de wereld heerst. (2Petr. 1:4)

De Bijbel geeft de christen ook een geweldig wapen om de macht van de Mammon te breken. Een gelovige wordt uitgedaagd de Here te beproeven door een tiende van alles wat hij ontvangt aan tijd en geld af te zonderen voor de Here God (Mal.3:8-10).

W. Hoek/R.H.Matzken

